

## BINEFĂCĂTORI ȘI SLUJITORI AI COMUNITĂȚII

Preot lect. univ. dr. Cosmin Panțuru

### BENEFACTORS AND SERVANTS OF THE COMMUNITY

**Abstract :** From the above we could conclude that the care for beauty, the preservation and protection of old buildings, both civil and church (some even as historical monuments), the maintenance of roads or the construction of new ones, the struggle with nature through land improvements, the provision of various conditions for medical, cultural and educational services, as well as public utilities - in general - has been a permanent concern of the local council of Vețel City Hall in picturesque Hunedoara County. All these achievements coincide with the mandates of Mr. Popa Petru, whom we can consider a real benefactor and an example worth following

**Keywords:** protection, construction, cultural, mandates, public, church

Comuna Vețel se întinde pe o suprafață de 11389 ha și este situată în partea central-vestică a județului Hunedoara, pe valea Mureșului și a Munților Poiana Ruscă, în partea vestică a municipiului Deva. Este formată din satele: Vețel, Leșnic, Mintia, Boia Bârzii, Bretelon, Căoi, Herepeia, Muncelu Mare, Muncelu Mic și Runcu Mic. Sistemul rural Vețel include două subsisteme habitabile caracterizate de așezarea specifică a acestui teritoriu: subsistemul de culoar al Mureșului unde se găsesc axial satele Mintia, Vețel și Leșnic și marginal satele Bretelin și Herepeia; respective subsistemul Munții Poiana Ruscă în care se desfășoară satele Muncelu Mic, Muncelu Mare, Runcu Mic și Boia Bârzii. Populația comunei Vețel se ridică la 2.872 de locuitori (conform recensământului din 2012). Majoritatea locuitorilor sunt români (88,72%) fiind din punct de vedere confesional ortodocși în proporție de (86,07%)<sup>1</sup>.

Unul dintre primarii acestei comune, dl. Petru Popa și-a desfășurat activitatea în calitate de reprezentant ales al acestei comunități în două perioade de timp: 1982-1987; respectiv 1993-2008.

<sup>1</sup> [https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna\\_Ve%C8%9Bel,\\_Hunedoara](https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Ve%C8%9Bel,_Hunedoara) (accesat 10 februarie 2020)

Popa Petru s-a născut în Mintia la data de 30 iulie 1944. Școala primară a urmat-o în satul natal, iar cea de Arte și Meserii la Călan, ambele din același județ Hunedoara. După îndeplinirea serviciului militar la București în cadrul Gărzii Republicane unde a obținut gradul de sergent, și-a continuat studiile, absolvind Școala de maiștri electromecanici din Hunedoara și pe cea economică din Timișoara. Între anii 1982-1987 și 1993-2008 a ocupat funcția de primar al comunei Vețel<sup>2</sup>.

În această demnitate, pe care a deținut-o timp de 20 de ani (cu o întrerupere), dar și împreună cu membrii Consiliului local ai Primăriei Comunei Vețel s-a evidențiat printr-un program complex de reabilitare a localităților componente unității teritorial-administrative, ținând seama de oportunitățile comunității care i-au acordat în alegeri, prin vot, încrederea, pe perioada mai multor mandate. O atenție deosebită ridicării la standarde superioare a întregii infrastructuri și a calității vieții a putut fi posibilă imediat după anii 1990 din motive lesne de înțeles.

Pe plan bisericesc, o atenție deosebită a fost acordată reabilitării bisericilor deja existente, precum și a construirii altelor noi, din temelie.

Menționăm că pe cuprinsul acestei comune există mai multe parohii cu filii aferente, unele dintre acestea fiind sub administrarea teritorială a altor comune. Astfel, Parohia Vețel are în administrare filiile Căoi și Herepeia. Parohia Vulceș are ca filie comunitatea din Bretelin. Parohiei Leșnic îi aparține filia Dumbrăvița (din comuna Ilia). Parohia Mintia are ca unitate administrativă filia Bejan (din comuna Șoimuș)<sup>3</sup>. Satele Muncelu Mare, Muncelu Mic și Runcu Mic (din comuna Vețel), alături de Merișorul de Munte, Boia Bârzii și Poienița Tomii sunt filii ale Parohiei Bătrâna din comuna cu aceeași denumire. Prin urmare, sprijinul material al Consiliului local Vețel nu a putut fi acordat decât localităților aparținătoare acestei comune, neținând seama din acest punct de vedere de organizarea internă bisericească.

Concret,

1. La Vețel, la biserica veche (1881) ce „se compune dintr-un altar semicircular ușor decroșat, o navă dreptunghiulară spațioasă, compartimentată la interior în naos și pronaos, și un turn-clopotniță robust cu un coif piramidal”<sup>4</sup> au fost executate între anii 2001-2004 lucrări de consolidare la exterior (inclusiv fațade) și la interior (pardoseli și instalații proprii de încălzire centrală). Pictura murală (2007-2009) aparține celor doi iconografi din Deva: Camelia Cibian

<sup>2</sup> Sub voce, Popa Petru. Vezi și Nicolae Edroiu (coordonator), *Vețel. Studiu monografic complex*, Editura Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002, p. 160.

<sup>3</sup> Până în anul 2011 Mintia era filie la Parohia Bejan, cf. Cosmin Panțuru, *Patrimoniul bisericesc al satului românesc. Studiu de caz: Parohia Mintia - Filia Bejan*, Centrul de Studii banatice Vârșeț – Serbia / Editura Partoș, Timișoara, 2020, p. 46.

<sup>4</sup> Cf. Florin Dobrei, *Bisericile ortodoxe humedorene*, Editura Eftimie Murgu, Reșița, 2011, p. 293.

și Antonie Susan, costul lucrărilor fiind suportate de Consiliul local al Primăriei Comunei Vețel.

O importanță majoră a fost acordată cimitirului a cărui împrejmuire a fost refăcută cu gard de profile din fier.

2. Biserica din Căoi cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie” este zidită sub formă de navă dreptunghiulară „cu absidă pentagonală, ușor decroșată, cu un turn tip coif-clopotniță. Bisericii renovate în anul 2000 i s-a alcătuit un plan relevu de către Primăria Comunei Vețel necesar renovărilor ulterioare<sup>5</sup>.

3. La biserica din Herepeia cu hramul „Cuvioasa Paraschiva” având un plan triconc cu abside pentagonale și cu un turn-clopotniță pe latura vestică au fost realizate reparații interioare și exterioare. De asemenea, perimetrul cimitirului a fost împrejmuț cu gard de profile din fier.

4. Biserica din Vulcez cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” construită în 1790 din „grădele”, având un „plan dreptunghiular, cu absida nedecroșată, poligonală cu trei laturi, supraînălțată printr-un turn-clopotniță zvelt, cu foișor deschis și coif piramidal”<sup>6</sup>, s-a bucurat de intervenția Consiliului local Vețel în anul 2002 când a fost înlocuită complet învelitoarea din șindrila și a fost refăcută instalația curentului electric.

De asemenea, biserica nouă din aceeași localitate Vulcez, purtând hram identic ca și predecesoarea sa, a fost edificată pe fundații de beton și cărămidă în perioada 2005-2011 pe un plan triconc, cu abside semicirculare, supraînălțat printr-o turlă amplă. Deasupra pronaosului au fost elevate două turnuri clopotniță patrulate. Pridvorul vestic sprijinit pe patru coloane protejează accesul în biserică<sup>7</sup>. În perioada mandatului primarului Popa Petru a fost întocmit proiectul acesteia, iar biserica a ajuns a fi înălțată până la nivelul cupolelor, lucrările fiind continuate în următorii ani până la stadiul de finisare, ajungând să fie chiar târnosită în 17 iunie 2018<sup>8</sup>.

5. Biserica din Bretelin cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” de plan dreptunghiular, cu o absidă ușor decroșată, poligonală pe trei laturi (1906-1907) a fost renovată între anii 2006-2007 atât la interior, cât și la exterior. Curtea bunului sacru a fost și ea împrejmuț cu gard de profile din fier.

6. La Leșnic, pe lângă biserica monument istoric din secolul al XIV-lea cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae”, insuficientă pentru comunitatea locală ortodoxă, a fost construită o alta nouă cu hramul „Sfântul Proroc Ilie”

<sup>5</sup> Cf. Florin Dobrei, *Bisericile ortodoxe hunedorene*, Editura Eftimie Murgu, Reșița, 2011, p. 293.

<sup>6</sup> Cf. Florin Dobrei, *Bisericile ortodoxe hunedorene*, Editura Eftimie Murgu, Reșița, 2011, p. 364.

<sup>7</sup> Cf. Florin Dobrei, *Bisericile ortodoxe hunedorene*, Editura Eftimie Murgu, Reșița, 2011, p. 293.

<sup>8</sup> <http://episcopiadevei.ro/index.php/2018/06/17/tamosirea-bisericii-sfintii-apostoli-petru-si-pavel-din-parohia-vetel-vulcez/>

(2004-2014), pe fundație de beton și zidărie din cărămidă plină. Aceasta prezintă un plan triconc cu abside semicirculare. Nava este mult alungită ca urmare a modificării proiectului inițial la solicitarea comunității parohiale reprezentată de părintele Ilea Doinel. Biserica prezintă două turnuri patrulate pe partea vestică și o cupolă centrală octogonală pe o bază patrulateră ce se desfășoară deasupra naosului. Întregul edificiu este acoperit cu țiglă. Dimensiunile interioare sunt impresionante: 29 m x 8 m în pronaos și 11 m la abside. Înălțimea interioară este de 24 m. Capacitatea este de aproximativ 200 de persoane. Proiectul inițial, fundația și noul acces la biserică au fost realizate de către Primăria Comunei Vețel prin grija aceluiași primar Popa Petru, continuarea lucrărilor fiind executate de S.C. Granit Construct S. R. L. Deva<sup>9</sup>. Edificiul bisericesc a fost târnosit în data de 6 iulie 2019<sup>10</sup>.

7. Biserica veche din Mintia (1933-1936) cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” este construită din zidărie, în formă de navă, în partea de răsărit prezentând o absidă circulară cu raza de 2,5 m., circulară la interior și poligonală la exterior. Prelungirea acesteia prin pereți laterali drepecți face trecerea spre naos. Absida altarului prezintă în partea superioară o calotă semisferică. Naosul este acoperit cu o boltă semicirculară longitudinală. Deasupra pronaosului se dezvoltă balconul corului, cu dimensiunile de 5 m. x 2 m., sprijinit pe 4 stâlpi de lemn. Pe latura de apus se înalță un turn-clopotniță cu dimensiunile bazei de 2,5 m. x 2,5 m. și înălțimea totală de 12 m. Biserica prezintă în partea vestică un pridvor lateral deschis de mici dimensiuni (2 m. x 2 m.). Accesul în lăcașul de cult se realizează pe cele două uși din laturile vestică și sudică, iar în turnul clopotniță și cor pe scara din pronaos. Lungimea bisericii este de 15,50 m.; lățimea de 6,80 m.; iar înălțimea de 4,50 m. Pereții de cărămidă au grosimea de 0,60 m.

În anul 2000 sistemul de încălzire al acestei biserici a fost racordat la rețeaua de gaze naturale. Lucrarea a fost suportată în întregime de Primăria Comunei Vețel. În anul 2001 vechea zugrăveală din 1972 din interiorul bisericii s-a îndepărtat și s-a aplicat vopsea lavabilă de culoare albă. A fost înlocuită ușa laterală din partea sudică, s-au vopsit stranele, podelele și balconul corului în culoare vișinie, costurile fiind suportate de către Consiliul local Vețel pentru materiale, iar manoperea de către enoriași.

8. Biserica nouă din Mintia cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” a fost construită din cărămidă și beton în două etape (1939-1944; și 2001-2007). În prima parte (1939-1944) au fost realizate cele două turnuri de la intrare și pereții naosului, iar în cea de a doua (2001-2007) au fost înălțate cuopla centrală, acoperișul și pridvorul; au fost realizate iconostasul, pictura murală,

<sup>9</sup> Sub voce: preot paroh Doinel Ilea - Leșnic (9 februarie 2020, ora 21,00).

<sup>10</sup> <https://episcopiadevei.ro/index.php/2019/07/06/biserica-sfantul-proroc-ilie-din-lesnic-a-fost-tarnosita/>

icoanele catapetesmei sculptate în bazorelief. De asemenea, au fost achiziționate obiectele principale necesare desfășurării cultului. Finanțările au venit din partea credincioșilor, a unor sponsori, dar mai ales a Consiliului local Vețel, după cum vom vedea mai jos.

Biserica în speță este din zidărie, în formă de cruce, cu trei abside semicirculare la interior și poligonale la exterior (două pe laturile de nord și sud cu raza de 2,10 m. și una în latura de răsărit cu raza de 2,25 m.). Absida altarului este prelungită spre naos cu ziduri laterale drepte care leagă absida principală de absidele laterale ale naosului. Pe latura de nord se află proscomidiarul, cu dimensiuni reduse (0,90 m. x 0,90 m.). Cupola centrală de deasupra naosului este sprijinită pe un inel circular realizat prin unirea celor patru arce mari, care fac legătura cu pandantivii principali. Peste acestea se ridică corpul principal (retras) al turlei sub formă de cilindru la interior și hexagonală la exterior, legat de arcele de susținere prin intermediul celor patru pandantivi. Tamburul turlei este acoperit de o calotă sferică. Înălțimea interioară a turlei este de 14,30 m. și totală (exterioară) de 20,20 m. Partea superioară a celor trei abside laterale este sub formă de calotă semisferică, iar pronaosul este acoperit de o boltă semicirculară longitudinală. Între cele două turnuri, deasupra pronaosului se desfășoară balconul corului (5 m.x 2 m.). Intrarea vestică este străjuită de două turnuri-clopotniță cu dimensiunile bazei de 3 m. x 3m.; și înălțimea totală de 15,45 m. Edificiul bisericesc are următoarele dimensiuni: lungime: 18,60 m.; lățimea pe absidele laterale de 11,25 m.; iar cea a pronaosului de 5,20 m. Grosimea pereților de cărămidă este de 0,60 m.

Lucrările de continuare a bisericii oprite în anul 1944 au fost reluate de parohie în 2001, care s-au concretizat la consolidarea bisericii și zidirea efectivă a celor patru arce principale și unirea lor prin inelul circular. Din lipsa de fonduri proprii lucrările nu au mai putut continua, motiv pentru care Consiliul local al Comunei Vețel prin dl. primar Popa Petru a venit în sprijinul parohiei încredințând lucrările S. C. Granit Construct S. R. L. Deva. Au fost executate de această societate: zidirea în continuare a turlei de pe naos, realizarea și izolarea acoperișului, refacerea celor două turnuri de la intrare, tencuirea bisericii în exterior, dar și în interior în vederea pictării ei în tehnică fresco, zidirea iconostasului, aplicarea pardoselii de marmură tip Rușchița și Moneasa, adăugarea în latura de apus a pridvorului deschis (4 m. x 4 m.) sprijinit pe 8 coloane cilindrice; s-a finisat exteriorul prin zugrăvirea cu praf de marmură a pereților, s-a placat fundația cu imitație de piatră. Toate aceste lucrări au însumat 340.000 lei (cca. 95.000 euro). În vara anului 2008, naosul, pronaosul, altarul și turla bisericii au fost izolate în exterior cu strat protector de poliester, tot pe cheltuiala aceleiași Primăriei a comunei Vețel (30.000 lei).

În 12 aprilie 2007 a fost cumpărat un candelabru de bronz masiv în valoare de 7900 euro (27.650 lei). Suma a fost achitată de Primăria comunei Vețel și

S. C. Gevis Proteam S. R. L. Deva (20.000 lei), precum și de credincioși (7.000 lei), aceștia din urmă suportând și accesoriile. Întreaga biserică a fost racordată la rețeaua de gaze naturale, încălzirea termică s-a realizat prin pardoseală radiantă, lucrarea fiind executată de S. C. Instalații Gevis S. R. L. Deva pe cheltuiala Primăriei Comunei Vețel, costurile ridicându-se la valoarea de 40.105,46 lei (11.500 euro).

De asemenea, pentru lucrările de pictură în tehnica fresco, același Consiliu local al comunei a încheiat în anul 2005 cu pictorul bisericesc Tomescu Ștefan contractul de execuție, împodobind 300 m.p. de pictură murală. De asemenea, icoanele sculptate de pe iconostas au fost și ele cofinanțate în proporție de  $\frac{3}{4}$  de Consiliul local al Comunei Vețel iar diferența de  $\frac{1}{4}$  a fost achitată de unele familii de credincioși din Mintia<sup>11</sup>. Biserica a fost târnosită la 31 august 2014<sup>12</sup>.

Cele două cimitire din Mintia (în suprafață de 2232 m.p. și 7420 m.p.) datează din 1768, respectiv 1875. În anul 2006, ambele au fost îngrădite cu gard de fier din țevă pătrată montată pe un soclu cu fundație de beton. Lucrările au fost executate în totalitate pe cheltuiala Consiliului local al Primăriei Vețel prin grija aceluiași primar Popa Petru din Mintia de către S.C. Milea Prod S. R. L. Deva, valoarea lor atingând suma de 150.000 lei<sup>13</sup>.

9. Biserica din Muncelu Mare și ea inclusă pe lista monumentelor istorice (cod HD-II-m-A-03367), având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, se desfășoară pe un plan dreptunghiular, cu o terminație heptagonală nedecroșată la absidă; având deasupra pronaosului o clopotniță scundă, cu un foișor deschis și un coif conic<sup>14</sup>. Aici lucrările de investiții au constat în împrejmuirea perimetrală a terenului aferent atât edificiului descris cu gard de profile din fier, cât și a cimitirului.

10. Pentru noua biserică de lemn din Muncelu Mic a fost finanțat de către Consiliul Primăriei Vețel proiectul acesteia. Are pictată doar bolta semicilindrică. Arhitectural, este o combinație de triconc cu plan sală; respectiv o biserică-sală de plan dreptunghiular, cu altarul nedecroșat, poligonal cu trei laturi, prevăzută cu două abside laterale similare orientate pe direcția nord-sud, precedată spre

<sup>11</sup> Cosmin Panțuru, *Patrimoniul bisericesc al satului românesc. Studiu de caz: Parohia Mintia - Filia Bejan*, Centrul de Studii banatice Vârșeț – Serbia / Editura Partoș, Timișoara, 2020, p. 147.

<sup>12</sup> Hrisov, la Cosmin Panțuru, *Patrimoniul bisericesc al satului românesc. Studiu de caz: Parohia Mintia - Filia Bejan*, Centrul de Studii banatice Vârșeț – Serbia / Editura Partoș, Timișoara, 2020, p. 161-163.

<sup>13</sup> Cosmin Panțuru, *Patrimoniul bisericesc al satului românesc. Studiu de caz: Parohia Mintia - Filia Bejan*, Centrul de Studii banatice Vârșeț – Serbia / Editura Partoș, Timișoara, 2020, p. 173.

<sup>14</sup> Cf. Florin Dobrei, *Bisericile ortodoxe hunedorene*, Editura Eftimie Murgu, Reșița, 2011, p. 356.

vest de un pridvor deschis<sup>15</sup>. A fost ridicată între anii 2011-2013 și târnosită în 5 octombrie 2019<sup>16</sup>.

11. Biserica de lemn monument istoric din Boia Bârzii (cod HD-II-m-B-03258) datează din anul 1785 și are hramurile „Pogorârea Duhului Sfânt” și „Sfânta Treime”. Este „de plan dreptunghiular, cu absidă pentagonală, nedecroșată, cu un turn-clopotniță scund. A fost renovată în anul 2007 prin consolidarea terminației poligonale a pronaosului și schimbarea pardoselii”<sup>17</sup>. De asemenea, construcția a fost racordată la rețeaua de energie electrică, iar spațiul său sacru a fost împrejmuțit cu gard din plasa metalică și stâlpi din fier.

12. Biserica din Runcu Mic cu hramul „Pogorârea Duhului Sfânt” este un lăcaș de „plan dreptunghiular, cu absida nedecroșată, poligonală cu trei laturi, cu o clopotniță miniaturală, cu un coif piramidal. Între anii 2007-2008 s-au reînnoit acoperișul de țiglă și pardoseala, turnul a fost consolidat, iar tencuiala interioară a fost răzuțită, bârnele fiind căptușite cu lambriuri de lemn”<sup>18</sup>. Ca și la celelalte „surate” a fost realizată delimitarea proprietății locașului de cult și a terenului aferent întrebuințat ca cimitir.

Pe lângă sprijinul acordat astfel în mod direct comunităților parohiale, atenția Domniei Sale s-a îndreptat asupra noilor monumente ridicate în cinstea și memoria eroilor căzuți pe câmpurile de luptă în Primul și al Doilea Război Mondial (din Leșnic, Vețel, Vulcez, Herepeia), dar și asupra reabilitării monumentelor eroilor din aceleași Conflagrații Mondiale din Muncelu Mic și din Mintia. Toate aceste lucrări sunt grăitoare și dovedesc preocupări strâns legate de dragostea de neam și țară. Din cele descrise mai sus am putea concluziona că grija față de frumos, de păstrarea și protejarea edificiilor vechi, atât a celor civile, cât și a celor bisericicești (unele chiar cu valoare de monument istoric), întreținerea căilor de comunicație sau construirea altelor noi, a luptei cu natura prin îmbunătățirile funciare, a asigurării diverselor condiții pentru serviciile medicale, culturale și de învățământ, precum și a utilităților publice - în general - a fost o preocupare permanentă a Consiliului local al Primăriei Comunei Vețel din pitorescul județ Hunedoara. Toate aceste realizări coincid cu mandatele domnului Popa Petru pe care îl putem considera un real binefăcător și un exemplu demn de urmat.

<sup>15</sup> A se vedea Florin Dobrei, *Slujire și mărturisire. Episcopia Devei și a Hunedoarei la zece ani de la înființare*, Felicitas Publishing House, Stockholm / Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2019, p. 422, 440.

<sup>16</sup> <https://episcopiadevei.ro/index.php/2019/10/05/sfanta-liturgie-arhierasca-si-sfintire-de-cruce-la-muncelu-mic/>

<sup>17</sup> Cf. Florin Dobrei, *Bisericile ortodoxe hunedorene*, Editura Eftimie Murgu, Reșița, 2011, p. 355.

<sup>18</sup> Cf. Florin Dobrei, *Bisericile ortodoxe hunedorene*, Editura Eftimie Murgu, Reșița, 2011, p. 357